

RENÉ GUÉNONI raamatu “Nüüdismaailma kriis” (“*La crise du monde moderne*”) tõlkimisel kasutasime kirjastuse Gallimard 1946. aastal ilmunud väljaannet, tõlkele lisasime seletavaid märkusi ka raamatu itaalia- (Evola, 1972) ja ingliskeelsest (Pallis ja Nicholson, 1961) väljaandest; mõistmise hõlbustamiseks on vaja lisaseletusi, sest lugeja, kel pole olnud raamatus käsitletud ainevallaga varem kokku puutumist, ei saa sellest üldse aru või mõistab seda väärilti. Mõistagi saame siinkohal piirduda vaid mõne üldisema suunisega, sest aine ammendaval kujul vaatlemine eeldaks Guénoni kogu loominguga uurimist ning lisaks sellele veel selle eel- ja järelloo vaatlemist mis praegu võimatu. Tõsi on ka, et Guénon pole end pidanud õpetajaks ega ole midagi õpetanud, vaid üksi seletanud “traditsioonilisi Õpetusi” nii, nagu nad olid enne nüüdisaegsustsiooni tekkimist Läänes ja nagu nad on praegu veel Oriendis. Tema ainsaks teeneks on kõnelemine neist nüüdisinimesele arusaadavas keeles, otsest kontakti ehtsate idamaiste õpetustega, mis püsivad traditsiooni pinnal, on nende väljendusliku eripära ja suhtlemisraskuste tõttu vägagi raske leida. Seepärast ei saa tema vaateid käsitada kui algupäraselt “filosoofiat” või “süsteemi”, mida saab “omaks võtta” või “järgida”, vaid kui abivahendit tegeliku traditsiooni uurimisel või siis pigem teed selle juurde. Guénoni teostel on eeskätt teed juhataav, äratav ja “initsiatsiooni” andev tähendus. Oma üldistava iseloomu tõttu ei asu nad samal tasandil teiste tänapäevaste tekstidega, vaid moodustavad pigem neid kõiki kirjeldava “metateksti”. Kui meie sihiks on mõista Euroopa antiigi ja keskaja ning Idamaade kultuuri, siis ei saa me mingil juhul mööda vaadata “traditsioonilise tsivilisatsiooni” mõistest

isegi siis, kui meil puudub soov sekkuda nüüdisaja probleemidesse.

“Nüüdismaailma kriis” ilmus 1927. aastal ja oli teatud mõttes autori varasemates teostes sõnastatud vaadete kokkuvõtlik esitus. Selle teose saamisloost on jutustanud ta sõber, ajaloolane ja kriitik Gonzague Truc järgmist: “Minul oli selle raamatu saamisloos täita täiesti juhuslikult isa roll. Raamatu idee sündis meie omavaheliste vestluste käigus. Olime ühel meelel, mina mõneti vahetumalt, tema seevastu õiglasemalt, sügavamini põhjendatud ja karmimal kujul selles, et “nüüdismaailm” liigub juhmi kõrkusega iga päevaga lähemale oma lõpule, ja vaimsus näib kaduvat jäädavalt materia ja hulga alla. “Kirjutage sellest midagi,” ütlesin ma talle. Ta kirjutas selle teose väga ruttu, nagu inspiratsiooni mõjul.” Autori biograaf Paul Chacornac lisab sellele, et “Nüüdismaailma kriis” kordab mitut põhilist raamatus “Ida ja Lääs” („*Orient et Occident*“) (ilmus 1924. aastal) esinenud teemat, kuid autor läheneb neile uuest vaatenurgast. Esmalt paigutab ta nüüdismaailma inimkonna ajaloo taustale; olles esitanud paari sõnaga hindu käsituse kosmilistest tsüklitest, näitab ta, et meie aega iseloomustavate tunnuste põhjal saab seda identifitseerida *kalijuga* ehk pimedate ajastuga, mis on suuremate, inimkonna arengut määravate ajatsüklite (*manvantara*’de) viimane lõpp.⁽¹⁾

Veelgi kokkuvõtlikumalt oli Guénon käsitlenud oma vaateid 1925. aastal peetud loengus “Ida metafüüsika” (eesti keeles raamatuna 1997, Tallinn). Tähelepanelik lugeja leiab neist kahtlemata mitmeid ühisjooni. Nagu märgitud, pani autor selle teose kirja kiiresti inspiratsiooni sunnil, see asjaolu kajastub ka vahetult teose stiilis, mis fikseerib probleemi üldistavalt ja mõneti konspekti kujul, kasutades pikki lauseid, mis omakorda jagunevad pikkadeks, omavahel põimuvateks perioodideks.

1945. aastal avaldas Guénon üpris mahuka raamatu “Kvantiteedi võim ja aja märgid” (“*Le règne de la quantité*

et les signes des temps”), mida ta käsitles kui täiendust ja järge “Nüüdismaailma kriisile”. Selles vaatleb ta lähemalt ja üksikasjadesse süvenedes seda, mida ta nimetas “traditsioonilisteks õpetusteks”. “Kriisi” ingliskeelse tõlke autorid väidavad oma saatesõnas: “Need raamatud moodustavad paari, teine neist arendab samu teemasid mis “Kriiski”, kuid viib lähemale nende kosmoloogilistele põhjustele. Kui on soov hõlmata ainet terviklikul kujul, siis tuleb neid uurida koos, see siht aga eeldab teatud suutmist eemalduda meid praegu ümbritsevatest tingimustest ja tegutsemist vastupidiselt neile; ainuüksi sel teel on inimesel lootust vabaneda vaimselt olude türannia võimu alt; praeguste olude palge ees annab ainult süva-põhjusi teadvustav diagnoos võimaluse parandust toovaks tegevuseks: tühja on läinud tohutul hulgal siiraid püüdlusi, sest sellega pole toime tulnud.”

Üldisemalt võib aga öelda, et kõik tema teosed vaatlevad sedasama teemat kord üldistavalt, kord üksikasju käsitledes. Kui olud lubavad, siis võib paari lähema aasta pärast valmida ka “Aja märkide” eestikeelne tõlge.

Püüdes tänapäeva lugeja jaoks piiritleda Guénoni raamatus sisalduvat sõnumit, tuleks rõhutada, et see ei käsitle ei ajaloo filosoofiat, “Õhtumaa allakäiku”, “Ajaloos lõppu” ega ka “Tsivilisatsioonide kokkupõrget”, kuigi selles võib leida piisavalt lähtepunkte ja ainet ka niisuguste teemade arendamiseks. Pigem on autori siht hoopis vastupidine: kirjeldades tänapäeva maailma olukorda ja sellele omaseid arenguid, näitab ta, miks tänapäeva maailm on selline, nagu ta on, ja mida saab teha inimene, kes selles arengus osaleda ei soovi. See ei ole pelgalt “profaanne” ühiskonnakriitika ja maailmaparandamisüritus, vaid radikaalne “pöördumine” või “ärkamine” usulises mõttes. See peaks olema täiesti arusaadav, sest ateistliku, agnostitsistliku ja usuliselt ükskõikse “profaanse” nüüdismaailma kõige vahetumaks alternatiiviks on religioon. Selle eriomane kuju kristlus või veel täpsemalt katoliiklus on Guénoni määratlust mööda Lääne traditsiooni ainus reaalselt

eksisteeriv vorm keset nüüdismaailma. Lääne tsivilisatsiooni eripäraks on see, et traditsioon eksisteerib siin religiooni kujul. Kristliku religiooni keeles öeldult on nüüdistsivilisatsioon patt, pimedus ja surm, traditsiooniline tsivilisatsioon aga patust ja surmast lunastuse, valguse ja igavese elu juurde viiv tee. Budismis oleks see vastavalt sansaara (skr, pl *saṃsāra* 'ringkäik') ja õilis kaheksaosaline tee, mis lõpeb nirvaanas. (skr *nirvāṇa* 'vaibumine'). Guénon rõhutab ühtlasi, et religioon on ristiusu ja mõneti laiemalt kogu Aabrahami pärimuse (judaismi, kristluse ja islami) eriomane eksisteerimisviis. Teisi pärimusi, mille hulka kuuluvad eeskätt suured idamaised õpetused, käsitleb ta kui metafüüsikat. Metafüüsiline tunnetus ületab kõikide mõeldavate tingituste piirid ega seo ennast ühegi konkreetse ja maise dogma ja sümboliga, ta ei eita neid, vaid ületab nad, väljudes nende tingitud reaalsusest. Religioon seevastu seob end enamasti konkreetse ajalooliselt kujunenud pärimusliku sümboolikaga, ta jätab avatuks ka metafüüsilise tunnetuse võimaluse, kuid paraku sageli ei kasuta seda võimalust. Seetõttu tuleb selliste pärimuste puhul eristada traditsiooni eksoteerilist ehk väliste ja maiste õpetusvormidega seotud aspekti ning esoteerilist aspekti, mis viib välistest õpetuslikest vormidest puhta metafüüsilise tunnetuse juurde. Religioon on selles mõttes metafüüsika mõneti maiselt piiritletum vorm. Metafüüsiline tunnetus on selles mõttes absoluutne ja üldine ega ole sellel kujul enam seotud ühegi konkreetse ajaloolise traditsiooniga, kuid on seejuures kõikide nende olemuslik sisu ja lähteprintsip. See tõdemus on andnud võimaluse kõnelda "kõikide religioonide transtsendentsest ühtsusest". Religioonid ei ole identsed mitte tavalises tähenduses, vaid ainult seetõttu, et nad lähtuvad transtsendentsest lähtealusest, milles pole enam paljust. Eksoteerilisel tasandil on igaüks neist ainukordne, olles mugandunud ühe või teise rahva maiste tingimuste eripäraga, kuid samas on igaühes ka üldine ja universaalne, kõiki eripärasid ületav komponent, millest saab lähtuda

metafüüsiline tunnetus. Õpetuse eksoteerilise vormi juurest viib esoteerilise ehk puhtalt metafüüsilise tunnetuse juurde initsiatsioon, milleks täielikult traditsioonilises tsivilisatsioonis on olemas eriomaseid pühendusõpetusi ja rituaale hoidvad ja viljelevad initsiatsioonilised organisatsioonid. Initsiatsiooni mõtet on vahest kõige hõlpsam taibata, kui meenutada, et inimene ei puutu vahetult kokku maailmaga nii, nagu see on, vaid üksi “maailma kirjeldusega”, nagu selle on fikseerinud antud tsivilisatsioon, initsiatsioon viib inimese sellest “kirjeldusest” välja, asendades selle aste-astmelt teistsuguste “kirjeldustega” ja andes inimesele lõpuks võimaluse kogeda eksisteerimist nii, nagu see reaalselt on ilma igasuguse tingliku “kirjelduseta” selle igavikulises ühtsuses ja ainsuses sealpool ruumi ja aega. Selles mõttes ei ole initsiatsioon taandatav pelgale teoreetiliste teadmiste omandamisele ega ka tehnikate rakendamisele (millest tänapäeval palju juttu on), vaid see on mõneti võrreldav inimest sundkujutlustest ja kinnisideedest vabastava hingelise ravi toiminguga. Keskendumine üritustele, õpetuslike seisukohtade uurimisele ja tehnikate harrastamisele (materialistlik inimene muuks polegi võimeline) pigem süvendab sundseisundeid ja sellega ka seotust materialistliku “maailma kirjeldusega”.

“Nüüdismaailma kriis” on kirjutatud eeskätt Lääne lugeja jaoks. Seetõttu vaatleb autor lähemalt just Lääne traditsiooni taastamise võimalusi ristiusu raames. Kuid samas toob ta pidevalt võrdlevaid andmeid eeskätt idamaistest traditsioonidest ja lähtub enamikul juhtudel hindu õpetustest. Neid oli ta käsitlenud enne selle raamatu ilmumist juba põhjapanevalt kahes teoses: “Üldine sissejuhatus hindu õpetustesse” (*“Introduction générale à l'étude des doctrines hindoues”*, 1921) ja “Inimene ja tema arenemine vedaanta järgi” (*“L'Homme et son devenir selon le Vedānta”*, 1925). Hindu õpetused on põhilises osas, kuivõrd nad on seadnud oma keskmesse jooga (skr *yoga* ‘ike, rakend, ühendus’), eriomaselt metafüüsilised ja kõikehõlmavad, religioosne aspekt asub neis tagaplaanil

ning nende taustal on võimalik hõlpsamini taibata teiste traditsioonide eripärasemaid jooni. Puhta metafüüsilise tunnetuse tee ongi jooga selle sõna kõige täpsemas tähenduses. Seetõttu võib Guénoni raamatut käsitleda teatud mõttes ka kui sissejuhatust joogasse. Kui hindu pärimus rõhutab, et tema põhiolemus avaldub jooga kujul, siis tähendab see vaid seda, et inimese arengutee, mis saab alguse eksisteerimise madalamatel tasanditel, kulgeb jooga tunnetuse varal üha kõrgematele tasanditele kuni absoluutse ühtsuseni sealpool kõiki eksisteerivaid maailmu. Inimese maine eksisteerimisvorm on vaid üks aste tema arengus ega ole mingil moel ainukordne ega lõplik: “tegelikkuses on inimindiviid vaid tõelise olemise tingitud ja ajutine ilminguvorm, ta on selle olemise üks eriomaseid olekuid piiritlematu hulga teistsuguste võimalike olekute seas”.(2)

Käsitust karmast (skr *karma* ‘tegu’) arvustas Guénon teravalt ja pidas seda teosoofide väljamõeldiseks, millel pole midagi ühist ehtsa hindu õpetusega: see on nüüdisinimese individualistlikest ja materialistlikest kujutlustest sündinud moodustis. Inimese vaimne ja tunnetuslik kvaliteet, mille ni ta oma elus jõuab ja millega ta end samastab, on ainus väärtus, mis määrab talle koha reaalsuse hierarhias. Niisugune tõdemus on otseses vastuolus materialistliku ja demokraatliku inimesekäsitusega, kuid sellegipoolest on iga lugeja võimeline leidma näiteid selles, kuivõrd on inimesed oma vaimse kvaliteedi poolest erinevad – mitte niivõrd maise mugandumisvõime ja andekuse mõttes, vaid eeskätt vaimse ja religioosse tarkuse osas.

Traditsiooni ja metafüüsika tähendus võib saada suuresti selgemaks, kui meenutada keskaja filosoofia ajaloost tuntud realismi ja nominalismi mõistet ehk küsimust sellest, kas üldmõisted eksisteerivad realselt või mitte. Nüüdisfilosoofia väidab, et nad ei eksisteeri realselt, vaid on ainult inimese meeles tekkivad moodustised, mille lähteks on meeleline kogemus. Teisisõnu, nüüdisinimese meelest on reaalne ainult

see, “mida saab näha ja katsuda”. Nähtamatut reaalsust pole tema jaoks olemas. Kuigi realism ja nominalism lahknevad viisides, kuidas nähtamatut ehk vaimset reaalsust kirjeldada, ei kahtle nad selle olemasolus: Jumal on vaim, kui kõige üldisem mõiste eksisteerib ta realselt, filosoofia üldmõistetele vastavad vaimsed olemused eksisteerivad realselt ja inimesel on võime nende tunnetamiseks. Guénon nimetab seda “intellektuaalseks intuitsiooniks”. Vaimne reaalsus, mida Guénon käsitleb kui printsiipide valdkonda, eksisteerib väljaspool aega ja ruumi, mis on pelgalt materiaalse maailma omadused, ega ole seetõttu käsitatav materiaalse maailma loogika ja mõistete varal. Kuid teisalt, vaimsest reaalsusest rääkimiseks peab inimene kasutama maisusest laenatud vahendeid, muud võimalust tal ei ole. Seetõttu eristati keskajal sõnade ja veel enam ka asjade otsesest ja vaimset tähendust, sakraalsus tähendabki kõige üldisemal kujul vaimse reaalsuse ilmumist meelelise maailma asjades. Maailma muutumine profaanseks ja materialism algas sellega, kui sõnade ja asjade vaimse tähendusega enam arvestada ei osatud. Seetõttu tekkis tsivilisatsioon, mille jaoks pole eksisteerimisel tervikuna enam vaimset tähendust, kogu eksisteerimise mõte on taandatud mugandumisele maise maailma oludega. Niisuguse mugandumise kõige hõlmavam vorm on tehnika, mille areng on nüüd jõudnud järku, kus külaelu loodusliku keskkonna asemele tuleb üha suuremal määral suurlinnade tehis- või isegi pelk virtuaalne keskkond. Agraartsivilisatsiooni taandareng, tehnika võidukäik ja linnastumine, mille eriomane vorm on amerikanism, on olnud 20. sajandi arengu põhisisu. Selle sajandi I poolel teadvustasid paljud mõtlejad niisugust paratamatust kui õnnetust ja püüdsid sellele vastu tegutseda; sõnastati käsitus konservatiivsest revolutsioonist. Guénoni tegevus kulges mõneti rööpselt selle liikumisega, ta oli mitme konservatiivse revolutsiooni esindajaga (näiteks Julius Evolaga) sõprusvahekorras, kuid distantseerus otsustavalt selle liikumise profaansetest ja poliitilistest taot-

lustest: traditsionalist ei saa põhimõtteliselt olla solidaarne ühegi nüüdisaja ühiskondliku ja poliitilise liikumisega.

Niisugune arengukäik on kätketud maailma enese olemusse, seda ei saa käsitada kui kellegi kurja tahet. Kuigi materialistlik inimkond, olles enamuses, käsitab oma maailma-vaadet, oma “maailma kirjeldust” kui normi ja surub seda jõuga peale vaimsele vähemusele.

Niisuguse arengukäigu seletamiseks vaatleb ta traditsioonilistest õpetustest tuntud käsitust ajatsüklitest. Kõik see, mille piirides on eristatavad vormid ja nende muutumine, ei saa olla reaalne iseenesest, vaid saab oma reaalsuse ürgalgest, mis on absoluutselt ainus ja üks ning ilma milleta ei ole olemas midagi. See on põhjus, miks Piibli järgi lõi Jumal, kes on vaim ning ka absoluutne ja ainus reaalsus (keskaja filosoofid nimetasid seda “paratamatuks olemiseks”), maailma eimillestki (suhestatult eelmisega on see “võimalik olemine”). Loomine toimus esmalt igavestel vaimsetel tasanditel, kandudes seejärel materiaalsete asjade tasandeile. Guénoni meelest on käsitus maailma loomisest eriomaselt seotud traditsiooni religioosse vormiga, kõneldes selle metafüüsulistest vormidest eelistas ta mõistet “manifestatsioon” (selle kohta vaata tema artiklit “Loomine ja manifestatsioon” raamatus “Ida metafüüsika”, lk 36–43). Eesti keeles pole selle sõna jaoks head vastet, “ilmumine” ja “ilmsikksaamine” edastavad küll mõneti kujutlust nähtamatu reaalsuse saamist nähtavaks. Niisuguses kujutluses ei ole nähtavad asjad enam nii jäigalt eraldatud nähtamusest kui loomise korral; lisaks sugeneb niisugusest arusaamast kujutlus nii nähtavat kui ka nähtamatut reaalsust hõlmavast veel üldisemast reaalsusest, kusjuures viimane saab omakorda alguse sellest, mida autor nimetab “universaalseks võimalikkuseks” (*la possibilité universelle*). Meenutagem, et ka ristiusu teoloogias on tuntud käsitus Jumala kahest, ilmutatud ja nähtamatust aspektist, milleks on *Deus revelatus* (nähtav Jumal) (lad *revelāre* ‘ilmutama’) ja *Deus absconditus* (varjatud Jumal) (lad *absconditus* ‘peidetud,

varjatud”). Esimese kaudu ilmutab ta end loodud maailmale, teisena viibib ta omaenda lõpmatus olemuses.

Nagu ütlesime, reaalsuse vaimsetel tasanditel ei ole aega ega ruumi – inimesel on paraku võimatu ette kujutada, milline on ruumitu ja ajatu reaalsus – ja alles materiaa tasandil ilmuvad reaalsusesse ajalised ja ruumilised vormid, eraldatus ja järgnevus, asjad, millel on algus ja lõpp. Algprintsipiibist lähtudes on asi vaimne ja täielik, sellest eemaldudes hakkab ta neid omadusi järk-järgult kaotama, muutub materiaalseks ja lakkab lõpuks olemast. Allakäik ei jõua mõistagi kunagi oma viimase piirini, sest sellel hetkel lakkaks maailm täielikult; lõpevad vaid tema sees eksisteerivad väiksema ulatusega asjad ja nende asemele ilmuvad nähtamatuses teised asjad, mis läbivad samasuguse eksisteerimisringi. Guénon pidas võimalikuks, et ajaloos võib allakäigu tsükkel veel enne oma täielikku lõppemist asenduda uue tõusutsükliga. Sama toimub maise maailma kui tervikuga. Niisuguse arengu seaduspärasusi on Guénon vaadelnud oma hilisemas kirjutiises “Märkusi kosmiliste tsüklite õpetuse kohta” (eesti keeles raamatus “Ida metafüüsika” 1997, lk 26–33).

Ajatsüklitega arvestamine on üks paratamatusi, millega inimkond ja iga inimene eraldi oma maises eksisteerimises kõikjal kokku puutub. Nende uurimisega on eriomaselt tegelnud astroloogia, mis on üks “traditsioonilisi teadusi” ja vaatleb makrokosmost (maailm) ja mikrokosmost (inimene) kui ainsa terviku osi nende vastandsuhetes. Aja ja ruumi olud on sekundaarsed, aja kulgemises kajastub reaalsuse mõneti olemuslikum kvalitatiivne muutumine: asjade kvalitatiivsete omaduste süvenev asendumine kvantitatiivsete tunnustega. Selle põhjal teeb Guénon järelduse, et nüüdismaailm, mida kõige järjekindlamalt esindab Lääne tsivilisatsioon, kuulub oma omaduste järgi ühe ajatsükli lõpuperioodi. Seetõttu on ta selline ega saagi teistsugune olla. Põhjenduse sellele on ta leidnud hindu pärimusest, mille järgi maailm läbib oma arengus neli ajastut, mille kestus

järk-järgult väheneb rütmis 4 3 2 1 (see on Pythagorase õpetusest tuntud *tetraktys* (kr Τετρακτύς, nn 'püha kolmnurk'): $1 + 2 + 3 + 4 = 10$). Kui võtta ajaarvamise lähteühikuks astronoomiast tuntud Maa pooluste ja kevadpunkti pretsessioonitsükkel, mis on 25 920 aastat, siis kestab esimene ajastu (hindu *satjajuga*) terve ühiku, teine (*tretajuga*) $3/4$ ühikut (19 440 aastat), kolmas (*dvaparajuga*) $1/2$ ühikut (12 960 aastat) ja neljas (*kalijuga*) $1/4$ ühikut (6480 aastat).

Püüdes viimast tsüklit seostada meile tuntud kronoloogiaga, jõuame kummalise tulemuseni. Selle kestust määratleva tsüklilise arvu üks kordajaid on 720 ($6480 = 9 \times 720$); kui lahutada arvust 6480 arvu 720, saame aastaarvu, millest algab juudi ajaarvamine (aasta 3761 eKr); ja juudi ajaarvamise 5760. aastal, millele vastab kristliku ajaarvamise 1999. aasta, lõpeb käesolev 6480 aastat kestnud maailmaajastu: $6480 = 720 + 3761 + 1999 = 720 + 5760$. (3)

Guénon märgib aga seejuures, et konkreetsete sündmuste kõrvutamine tsükliliste protsessidega on raske, sest ei ole võimalik määrata tsüklite alguspunkte, ja lisab, et "seda laadi tulevikuennustamise ette on traditsiooniline õpetus, ja suguigi mitte ilma tõsise põhjusega, seadnud väga palju takistusi". See on veel üks näide sellest, kuidas õpetus distantseerub "praktikast", mida tänapäeva inimene ainsana mõista ja hinnata oskab.

"Nüüdismaailma kriisi" ilmumisest on möödunud 73 aastat. (Käesoleva tõlke ilmumise ajaks aga 81 aastat. – Toim.) Eelarvamusteta lugeja võib täheldada, et kõik materialistliku maailma tunnused, mida autor omistas praegusele Lääne tsivilisatsioonile, on täheldatavad ka praegu ja sealjuures veel suuresti võimendunud kujul. Maailm on liikunud üha kiirenevalt materialiseerumise suunas ja ei ole näha märke mingisugusest pöördest, mida autor teoreetiliselt võimalikuks pidas. II maailmasõda, totalitaarsed režiimid, pahempoolsuse võimuhaaramisüritused ning laastavad sõjad üle kogu maailma on sihikindlalt hävitanud

traditsioonilised eluvormid ka Idamaadel (Guénoni ajal oli Orient suuresti veel säilitanud vanad eluvormid) ning valmistanud teed kogu maailma hõlmavale tarbimisühiskonnale ja “uuele maailmakorrale”, mis on uus aste Lääne allakäiguteel. Vaimset eliiti, nagu Guénon seda kujutles, pole tekkinud, mistõttu pimedus on veelgi suurem kui 1920. aastatel, katastroof, mis võib hävitada tsivilisatsiooni tervikuna ja lõplikult, on praegu tehniliselt täiesti võimalik. Tehnika on tunginud igasse maailma nurka, ta on loonud illusiooni elujärje paranemisest, kuid on toonud kaasa ka kõikvõimalikke riske ja ohtusid. Tehnika valdkonnas on progress tõepoolest vaieldamatu, kuid selle eest tuleb maksta kallist hinda: selles valdkonnas saavad tulemuslikult tegetseada vaid inimesed, kes on läbinisti materialistid ega ole võimelised teadvustama midagi väljaspool seda. Progressiga kaasnevad silmanähtavalt kogu maailma hõlmavad “hajusad katastroofid” (niinimetatud globaalprobleemid); looduskeskkonna hävimisest ohtlikum on ühiskonna ja isiksuse enda mandumine, mille vahetuks tulemuseks on niinimetatud demokraatia, mis sisuliselt tähendab praegu ühiskonna totaalset plebeiseerumist, ning selle mahitusel sündinud massikultuur ja organiseeritud kuritegevus, mis on seadnud end kõrgemale rahvastest ning valitsustest. Idamaiste õpetuste levimine *New Age*’i kujul on tekitanud vaid illusiooni vaimsustumisest, mis on läbinisti kaootiline ja eksitavam kui kunagi varem; see on vaid individualismi, materialismi ja tarbimismentaliteedi pahupool. Kuid tänu Guénoni pärandile on olnud võimalik teadvustada ka asjade tegelikku olukorda maailmas: praegune olukord “ei anna põhjust leppida osavõtmatult kao ja pimedusega... me peame töötama, nii palju kui suutmist, et rajada väljapääsu sellest “pimedast ajast””. (4)

Kui Guénon omal ajal väitis end olevat ainus, kes on Läänes käsitletud idamaiseid õpetusi ehtsal kujul, siis oli tal suuresti õigus; seda on tunnistanud nii islami, hinduismi kui

ka budismi esindajad. Viimastega kujunesid Guénoni suhted mõneti keerulist teed mööda, sest oma “Üldises sissejuhatuses” oli ta üpris kinni oma hindu – advaita-vedaantat (skr *advaita* ‘mittekaheusus’) esindavailt – õpetajatelt saadud informatsioonis ega pidanud budismi täielikuks traditsiooniks. Hiljem, tänu Marco Palliselt ja Ananda K. Coomaraswamyilt saadud andmetele, korrigeeris ta oma seisukohti selles osas. Kuid sellegipoolest oli “Nüüdismaailma kriis” täielikus kooskõlas Tiibeti budismi õpetusega. Seda küsimust on käsitlenud Marco Pallis oma artiklis „René Guénon ja budism“ (“*René Guénon et le bouddhisme*”). (5)‘

Arvestades üldisemat huvi Tiibeti ja budismi vastu toome sellest mõned tsitaadid. Pallis kirjutab: “Oleme ise korduvalt kogenud, kuivõrd täielikus, mõnikord isegi sõnasõnaliste kokkulangevusteni ulatuvas vastavuses on Guénoni käsitus metafüüsulistest printsiipidest praegu Tiibetis omaks peetud arusaamadega. Meil tuli korduvalt tsiteerida tema seisukohti, mõistagi nime nimetamata, et selgitada mõnda õpetuslikku seisukohta, ja ühtlasi nentida, et meie Tiibeti vestluskaaslased, kelle hulgas oli nimekaid laamasid, nõustusid kohe kõneks olnud väitega, seda sageli “omaks tunnistasdes”, kusjuures neil polnud aimugi, et need pärinevad autorilt, kes on neile võõras nii rassi kui ka traditsiooni poolest. Asjaolu, et René Guénon ei olnud kunagi käsitlenud eriomalselt budismi ja isegi suhtus sellesse teatava eelarvamusega, kinnitab vahetel kujul seda, kuivõrd sisemiselt õige ja universaalse tähendusega on tema käsitus Õpetusest. Tiibet möönis tema õigsust teda ennast tundmata, ei ole vaja rõhutada, et see on ühteaegu veenev ja ka erapooletu tunnistus tema töö väärtusest... Pidime kirjutama “Nüüdismaailma kriisist” lühendatud, tiibetlaste jaoks kohandatud muganduse... alustasime sellega 1947. aastal pärast Tiibetist naasmist ja see ilmus 1950. aastal tiibeti keeles pealkirjaga “Kalijuga ja selle ohud”. Teosele traditsioonipärase kuju andmiseks esitleti seda kui kommentaari 13. dalai-laama testamendile, mis on

väga tähtis dokument ja käsitleb samu küsimusi kokkuvõtval kujul.”

Mõningaid mahajaana budismi aspekte on Guénon vaadelnud eriomasemalt käsitluses “*Réalisation ascendante et descendante*”(6).

Guénon suri 7. jaanuaril 1951. Viimased kakskümmend aastat oli ta elanud tagasiõmbunult Egiptuses, Kairos, kaugel eemal Euroopa avalikust elust. Seetõttu sai tema mõju avalduda üksnes Pariisis ilmuvate raamatute ja väikese sõpruskonna vahendusel.

Viimase paarikümne aasta vältel on aga tema mõju vaid kasvanud ja hakanud avalduma mitmes vormis. Konservatiivse revolutsiooni ideoloogiat, mille tänapäevased arendajad on eeskätt “uued parempoolsed”, juba nimetasime. Selle suuna mõjukaimaid arendajaid oli Julius Evola (1898–1974), kelle teoste ainevald ulatub metafüüsika käsitlustest päevapoliitiliste küsimuste vaatluseni. Sama joont on 1990. aastate Venemaal jätkanud Aleksandr Dugin (sünd 1962), kes on kirjutanud mitmeid olulisi teoseid (nende hulgas on ilmselt olulisim ja meie raamatu teemaga enim seotud “Абсолютная родина”, Moskva, 1999), kuid talle omane nõrkus maagia, rahvaalgustusliku ning vahetu poliitilise “praktika” vastu vähendab suuresti tema teoste õpetuslikku väärtust (7). Samal põhjusel on problemaatilised ka tema täiendused Guénoni juurde.

Teine oluline suund on võrdlev usundilugu, mille niinimetatud traditsionalistlik koolkond on vahetult lähtunud Guénoni teostest. Selle suuna kauaaegne häälekandja oli Prantsusmaal ilmunud ajakiri “*Études traditionnelles*”, Inglismaal ilmunud “*Studies in Comparative Religion*” (1967–1987) ning USAs ilmunud “*Temenos*” (1981–1992) ja “*Sophia*”. Viljakas kirjamees oli Frithjof Schuon (1907–1998), kes on kirjutanud palju sisukaid, kuid paraku õpetuslikult mitte eriti usaldusväärseid käsitlusi maailma usundeist, suuresti tema joont on järginud ka kunstiloolane Titus Burckhardt (1908–1984),

inglise orientalist Martin Lings (sünd 1909) (8) ja Iraani filosoof Seyyed Hossein Nasr (sünd 1934). Ananda K. Coomaraswamy (1877–1947) ei olnud niivõrd Guénoni järgija, kui pigem mõttekaaslane, kes jõudis samasugusele käsitusele traditsioonist eeskätt India ainekku uurides. Sama võib öelda ka Alain Daniélou (1907–1994) kohta, kes uuris India usundilugu ja eriomasemalt veel India pärimuslikku muusikat. Temalt pärineb teade, et hindu panditite (skr *paṇḍita* 'õpetlane') meelest oli Guénon ainus eurooplane, kes oli aru saanud India õpetuste tähendusest (9). Osa mõjukaid usundiloolasi on püüdnud oma seotust Guénoni ja Evolaga mitmel moel maha vaikida. Kuigi nende teostes on kõiges tunda traditsionalistliku suuna vaimu, ei tsiteeri nad selle põhiautoreid. Kõige ilmekam selles osas on rumeenia kirjaniku ja usundiloolase Mircea Eliade (1907–1986) juhtum. 1930. aastatel ja veel pärast II maailmasõda suhtles ta traditsionalistlike autoritega, kuid on seejärel vältinud hoolega nende mainimist: püüdest jääda väliselt ametliku akadeemilise teaduse piiridest ning mitte rõhutada oma varasemat seotust Rumeenia poliitilise äärmusparempoolsusega (10).

Ametliku katoliku kirikuga, nagu Guénon juba "Lõppjäreldestes" nimetab, tal head läbisaamist ei olnud. Neotomistid pidasid teda oma otseseks vaenlaseks, omaaegne kolleeg Jacques Maritain taotles isegi paavstilt luba panna tema teosed keelatud raamatute nimistusse. Vahest ajendas just see asjaolu Guénoni jääma Egiptusesse. Kuid sellegipoolest ei kahtle enam keegi tema teoste tähenduslikkuses ka kiriku jaoks (11). Itaalia guenonist Abd al-Wahid Pallavicini, kes on olnud Vatikani uskudevahelise dialoogi nõukogu liige, on kirjutanud, et kirik teadvustab nüüdisaja ohtusid põhiliselt samal kujul kui Guénon, ta on selles seoses tsiteerinud Johannes Paulus II: "Igasugune eetika peab lähtuma antropoloogiast, mis on õpetus inimesest, ning see omakorda metafüüsikast. Eetika kriis on ilmsem märk antropoloogia

kriisist – kriisist, mis omakorda on tingitud ehtsalt metafüüsilise tunnetuse puudumisest. Mainitud kolme tasandi – eetika, antropoloogia ja metafüüsika eraldamine üksteisest on ohtlikeim eksitus, tänapäeva kultuuri areng on seda traagiliselt kinnitanud.” (12)

See on tõdemus, mis silmanähtavalt rõhutab metafüüsika esimust teoloogia ees.